

Vývoj nemocenského poistenia na území Slovenskej republiky od 1. januára 1993

Katarína Cviková

Po novembri 1989 zasiahli rozsiahle politické zmeny tiež do oblasti sociálneho zabezpečenia na Slovensku. Obdobne ako v Českej republike, aj na Slovensku dochádza k jeho zásadným organizačným zmenám. Od 1. januára 1991 sa zlúčil výkon dôchodkového zabezpečenia a nemocenského poistenia do jednej inštitúcie. Slovenská správa nemocenského poistenia, odbory sociálnych vecí národných výborov a Úrad dôchodkového zabezpečenia sa zlúčili do Slovenskej správy sociálneho zabezpečenia, ktorá pôsobila do konca roku 1992. V roku 1993 potom došlo na Slovensku v rámci transformácie sociálnej sféry ku zmene inštitucionálneho usporiadania a vytvoreniu verejnoprávnej inštitúcie - Národnej poisťovne. 1. januára 2004 sa spustila dlho pripravovaná reforma systému sociálneho zabezpečenia na sociálne poistenie, vykonávateľom ktorého sa stala Sociálna poisťovňa.

Právna úprava nemocenského poistenia bola v tomto období obsiahnutá vo viacerých právnych predpisoch, pričom išlo predovšetkým o predpisy ešte z čias pred novembrom 1989, a preto bola nevyhnutná ich rozsiahla novelizácia. Roztrieštenosť úpravy sociálneho zabezpečenia, vrátane nemocenského poistenia, bola potrebná riešiť celkovou reformou systému sociálneho zabezpečenia. Táto sa však stala dôležitou súčasťou programového vyhlásenia vlády Slovenskej republiky vytvorenej až po parlamentných voľbách v roku 1998 a definitívne bola zavŕšená v roku 2003. Dovtedy sa pri výkone nemocenského poistenia postupovalo v súlade s právnymi predpismi prijatými ešte pred rozdelením spoločnej republiky, ktoré osobitne upravovali výkon nemocenského poistenia pre viaceré kategórie osôb.

V rámci spoločenských zmien po roku 1989 došlo v priamej nadväznosti na nový daňový systém na Slovensku okrem iného aj k zavedeniu inštitútu platenia poistného na sociálne poistenie¹. Zavedením povinnosti platiť poistné došlo v oblasti nemocenského poistenia k špecifikácii vecného rozsahu poistenia, a to na dávky systémové (dávky kryté platbami poistného) a na dávky nesystémové (dávky kryté z prostriedkov štátneho rozpočtu formou tzv. transferu). Systémovými dávkami boli dávky priamo viazané na príjem občana, tj. dávky nahrádzajúce stratu príjmu v prípade vzniku zákonom ustanovenej sociálnej udalosti. Nesystémovými dávkami sa stali dávky, ktoré nemali väzbu na príjem občana, tj. dávky, ktorých účelom nebola náhrada straty príjmu (jednorazové dávky, prídavky na deti a kúpeľná starostlivosť ako vecná dávka).

Národná poisťovňa

V roku 1993 došlo na Slovensku v rámci transformácie sociálnej sféry ku zmene inštitucionálneho usporiadania a vytvoreniu verejnoprávnej inštitúcie - Národnej poisťovne, v rámci ktorej sa zlúčil výkon zdravotného poistenia, nemocenského poistenia

a dôchodkového zabezpečenia v jednej inštitúcii tvorenej tromi samostatnými fondmi.

Súčasne v nadväznosti na novú daňovú sústavu sa odčlenilo financovanie Národnej poisťovne od štátneho rozpočtu. Príjmy Národnej poisťovne boli okrem iného tvorené predovšetkým platbami poistného. Poistné na nemocenské poistenie boli povinní platiť nielen zamestnanci, zamestnávateľa a štát, ale aj samostatne zárobkovo činné osoby vrátane osôb podnikajúcich popri zamestnaní a spolupracujúcich osobu.

S účinnosťou od 1. januára 1993 Národná poisťovňa financovala z Fondu nemocenského poistenia jednu systémovú vecnú dávku - kúpeľnú starostlivosť a štyri systémové peňažné dávky nemocenského poistenia - nemocenské, podporu pri ošetrovaní člena rodiny, peňažnú pomoc v materstve a vyrovnávací príspevok v tehotenstve a materstve, pričom podmienky poskytovania týchto dávok upravovali osobitné predpisy. Nemocenské poistenie zamestnancov upravoval predovšetkým zákon č. 54/1956 Zb., o nemocenskom poistení zamestnancov v znení neskorších predpisov, ako aj ďalšie samostatné zákony a vyhlášky (napr. zákon č. 88/1968 Zb., o predĺžení materskej dovolenky, o dávkach v materstve a o prídavkoch na deti z nemocenského poistenia v znení neskorších predpisov, vyhláška Ústrednej rady odborov č. 143/1965 Zb., o poskytovaní peňažných dávok v nemocenskom poistení, v znení neskorších predpisov, vyhláška Ústrednej rady odborov č. 165/1979 Zb., o nemocenskom poistení niektorých pracovníkov a o poskytovaní dávok nemocenského poistenia občanom v osobitných prípadoch v znení neskorších predpisov, atď.), a nemocenské poistenie samostatne zárobkovo činných osôb a spolupracujúcich osôb upravoval najmä zákon č. 100/1988 Zb., o sociálnom zabezpečení v znení neskorších predpisov, a jeho vykonávacia vyhláška.

Čo sa týka výkonu nemocenského poistenia, nemocenské poistenie sa vykoná-

valo v závodoch (pričom za závod sa považoval v zásade zamestnávateľ, ktorý mal viac ako 20 zamestnancov) a v príslušných orgánoch nemocenského poistenia, tzn., že nemocenské poistenie zamestnancov malých závodov, samostatne zárobkovo činných osôb a spolupracujúcich osôb vykonávali príslušné regionálne národné poisťovne.

Sociálna poisťovňa

Spojenie zdravotného poistenia s fondmi sociálneho zabezpečenia sa časom ukázalo ako nefunkčné vzhľadom na ich principiálnu odlišnosť, čo vyvolávalo problémy v efektívnom organizačnom usporiadaní Národnej poisťovne. To bol dôvod ich rozdelenia a zriadenia pluralitného systému zdravotných poisťovní a Sociálnej poisťovne. Sociálna poisťovňa začala ako verejnoprávna inštitúcia v roku 1995. Štát zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 274/1994 Z. z., o Sociálnej poisťovni jej okrem výkonu dôchodkového zabezpečenia zveril aj výkon nemocenského poistenia.

Samotný výkon nemocenského poistenia prebiehal v zásade na pobočkách Sociálnej poisťovne, pričom sa aj naďalej postupovalo podľa právnych predpisov prijatých ešte v predchádzajúcom období, tj. najmä podľa zákona č. 54/1956 Zb. v znení neskorších predpisov, zákona č. 100/1988 Zb. v znení neskorších predpisov a iných. Aj v tomto období značná časť výkonu nemocenského poistenia bola delegovaná na zamestnávateľov.

Sociálna poisťovňa okrem dávok nemocenského poistenia, ktoré financovala zo svojich príjmov, v tomto období poskytovala aj niektoré štátne sociálne dávky, na ktoré jej poskytol finančné prostriedky štát zo svojho rozpočtu. V rámci výkonu nemocenského poistenia tak Sociálna poisťovňa poskytovala napr. prídavky na deti a príplatky k prídavkom na deti, rodičovský príspevok, zaopatrovací príspevok, podporu pri narodení dieťaťa, pohrebné a iné. Výkon agentúry týchto štátnych soci-

álnych dávok v súčasnosti vykonávajú úrady práce, sociálnych vecí a rodiny.

Reforma systému sociálneho poistenia v Slovenskej republike

Na Slovensku sa v roku 2002 začala transformácia zabezpečovacieho štátneho systému na poistný systém. Základom nového systému sociálneho poistenia mal byť okrem systému dôchodkového zabezpečenia aj systém nemocenského poistenia.

Konkrétnym výsledkom realizácie reformy sociálneho poistenia bolo schválenie zákona č. 413/2002 Z. z., o sociálnom poistení. Zákon predstavoval komplexnú úpravu sociálneho poistenia zahŕňajúcu nielen hmotnoprávne, ale aj procesnoprávne ustanovenia, vrátane ustanovení o organizácii sociálneho poistenia a jeho financovania. Zo všeobecného systému sociálneho poistenia zostali vyňatí poistenci silových rezortov, pre ktorých bol s účinnosťou od 1. júla 2002 zavedený osobitný systém sociálneho zabezpečenia zákonom č. 328/2002 Z. z., o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Čo sa týka nemocenského poistenia, z jeho dovtedajšej schémy boli zjavné viaceré demotivačné efekty rovnako ako snaha o jeho zneužívanie. Uvedené sa prejavovalo napríklad vysokým podielom práceneschopnosti u občanov s nižšími príjmami, pričom na druhej strane bola veľká skupina osôb, ktoré z dôvodu obavy z poklesu príjmov počas choroby uprednostnili čerpanie dovolenky, príp. chodenie do práce so všetkými z toho vyplývajúcimi negatívami. Systém nemocenského poistenia sa javil ako drahý, nemotivačný a v mnohých ohľadoch aj sociálne nespravodlivý².

Nová právna úprava preberala dovtedajší rozsah dávok nemocenského poistenia. Zo systému nemocenského poistenia sa mali poskytovať štyri systémové dávky: nemocenské, ošetrovné, vyrovnávací dávka a materské. Oproti dovtedajšiemu stavu však malo dôjsť k zmene v spôsobe výpočtu nemocenských dávok, k zjednoteniu poskytovania nemocenských dávok (zásadnou zmenou malo byť prevzatie výkonu nemocenského poistenia od zamestnávateľov) a k zjednoteniu poskytovania nemocenských dávok za kalendárne dni u zamestnancov a u ostatných skupín poistencov.

Pôvodná účinnosť zákona č. 413/2002 Z. z. bola ustanovená na 1. júl 2003, neskôr bola zmenená jeho účinnosť na 1. január 2004. Zároveň podľa Plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2003 bolo uložené Ministerstvu práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky predložiť návrh zákona, ktorým by sa novelizoval zákon č. 413/2002 Z. z. v znení zákona č. 639/2002 Z. z., a to najmä

z dôvodu upravenia štruktúry a pôsobnosti Sociálnej poisťovne, zefektívnenia činnosti a kontroly v sociálnom poistení, obmedzenia zneužívania systému nemocenského poistenia a primeraného určenia poskytovania nemocenských dávok. V zmysle predloženého návrhu malo dôjsť v systéme sociálneho poistenia k viacerým zásadným zmenám. Vzhľadom na ich rozsiahlosť bolo zrejmé, že ich realizácia novelou zákona by znamenala zneprehľadnenie právnej úpravy v ňom obsiahnutej a z tohto dôvodu sa navrhla rekodifikácia.

Vzhľadom na uvedené zákon č. 413/2002 Z. z., v znení zákona č. 639/2002 Z. z., nikdy nevstúpil do účinnosti a ako taký bol zrušený zákonom č. 461/2003 Z. z., o sociálnom poistení, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2004. Vstúpením tohto zákona do účinnosti sa spustila dlho pripravovaná reforma systému sociálneho zabezpečenia na sociálne poistenie, vykonávateľom ktorého sa stala Sociálna poisťovňa. Rok 2004 tak možno považovať za medzník v histórii Sociálnej poisťovne, ktorý ovplyvnil celú spoločnosť.

S účinnosťou od 1. januára 2004 sa okrem iného ustanovili podmienky nového systému nemocenského poistenia ako poistenia pre prípad straty alebo zníženia príjmu zo zárobkovej činnosti a na zabezpečenie príjmu v dôsledku dočasnej pracovnej neschopnosti, tehotenstva a materstva.

Uvedeným dňom bol zrušený zákon č. 54/1956 Zb. v znení neskorších predpisov, zákon č. 88/1968 Zb. v znení neskorších predpisov a ďalšie právne predpisy upravujúce systém nemocenského poistenia po dobu niekoľkých predchádzajúcich desaťročí³. V novom systéme nemocenského poistenia došlo k zásadným zmenám prvkov systému a mechanizmu jeho fungovania, a to najmä v nasledujúcich oblastiach:

Osobný rozsah nemocenského poistenia

Osobný rozsah nemocenského poistenia sa od 1. januára 2004 člení na povinne nemocensky poistené osoby, tj. zamestnancov a povinne nemocensky poistené samostatne zárobkovo činné osoby, a dobrovoľne nemocensky poistené osoby.

Inštitút dobrovoľného nemocenského poistenia pôvodne mohla využiť každá fyzická osoba, ktorá dovŕšila 16 rokov veku, a ktorá mala na území Slovenskej republiky trvalý pobyt, povolenie na trvalý pobyt alebo povolenie na prechodný pobyt. V priebehu rokov sa definícia dobrovoľne nemocensky poistenej osoby dopĺňala. V snahe zabrániť zneužívaniu tohto inštitútu sa najprv ustanovilo, že dobrovoľne nemocensky poistená osoba môže byť iba fyzická osoba, ktorá nemá priznaný starobný dôchodok, predčasný starobný dôchodok alebo invalidný dôchodok

z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70 %. Následne zanikla možnosť využívať iba dobrovoľné nemocenské poistenie, a to tak, že ak sa fyzická osoba rozhodla prihlásiť na dobrovoľné nemocenské poistenie, zároveň sa musela prihlásiť aj na dobrovoľné dôchodkové poistenie a dobrovoľné poistenie v nezamestnanosti (trojbalík poistenia sa neskôr zmenil na dvojbalík, dobrovoľné nemocenské poistenie + dobrovoľné dôchodkové poistenie) a napokon sa ustanovilo, že dobrovoľné nemocenské poistenie nemôže využiť osoba, ktorá už je povinne nemocensky poistená.

Nemocenské dávky

Zo systému nemocenského poistenia sa od 1. januára 2004 poskytujú štyri dávky: nemocenské, ošetrovné, vyrovnávací dávka a materské.

Zásadnou zmenou v systéme nemocenského poistenia bolo zavedenie poskytovania nemocenských dávok za kalendárne dni (v prípade vyrovnávacej dávky za kalendárne mesiace), tj. už nie za pracovné dni.

Úplne novým prvkom v prípade dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca bolo zavedenie poskytovania náhrady príjmu pri dočasnej pracovnej neschopnosti zamestnanca zamestnávateľom počas prvých desiatich dní dočasnej pracovnej neschopnosti, na úkor zníženia odvodovej povinnosti zamestnávateľov. Nárok na nemocenské zamestnancovi vzniká v zásade najskôr od 11. dňa dočasnej pracovnej neschopnosti.

Zvýšená miera poistného princípu nového systému nemocenského poistenia sa prejavila aj pri určovaní výšky súm jednotlivých nemocenských dávok. Sumy nemocenských dávok sa najprv určovali z vymeriavacích základov na platenie poistného na nemocenské poistenie dosiahnutých poistencov v rozhodujúcom období; v súčasnosti sa u samoplatcov určujú z vymeriavacích základov, z ktorých poistenec zaplatil poistné na nemocenské poistenie v rozhodujúcom období, tj. tá časť vymeriavacích základov, z ktorých nebolo zaplatené poistné, sa nezohľadňuje. Výška dávky bola stanovená v zásade na 55 % denného vymeriavacieho základu. Od účinnosti zákona č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov, sa zmenila iba výška materského, ktorá sa najprv zvýšila na 60 % denného vymeriavacieho základu, neskôr až na 65 % denného vymeriavacieho základu a od 1. januára 2016 až na 70 %.

Výkon nemocenského poistenia

Z hľadiska realizácie výkonu nemocenského poistenia nový systém nemocenského poistenia zaviedol jediný subjekt príslušný na rozhodovanie a vyplácanie nemocenských dávok - Sociálnu poisťov-

ňu. Zákon č. 461/2003 Z. z. síce ustanovil možnosť vykonávať nemocenské poistenie aj inou právnickou osobou, ak tak ustanoví osobitný predpis, túto možnosť však nevyužila žiadna právnická osoba a napokon aj zo zákona definitívne vypadla.

Zákon č. 461/2003 Z. z. v znení neskorších predpisov, prešiel odo dňa nadobudnutia účinnosti mnohými zmenami aj v oblasti nemocenského poistenia, napr. zmenila sa dĺžka ochranného lehoty, zmenili sa pravidlá pri určení rozhodujúceho obdobia na zistenie denného vymeriavacieho základu na určenie výšky nemocenskej dávky, upravoval sa tzv. minimálny a maximálny denný vymeriavací základ apod. Základné princípy nemocenského poistenia, tak ako boli nastolené 1. januára 2004, však zostávajú zachované aj v súčasnosti.

Elektronizácia

Elektronizácia verejnej správy by mala byť výrazným prínosom pre občanov, podnikateľov, ale aj štátnu správu či samosprávu, nakoľko by sa mal znížiť čas strávený vybavovaním úradných záležitostí, mala by sa minimalizovať chybovosť, či eliminovať viacnásobná realizácia rovnakých úkonov. Čo sa týka elektronizácie služieb v oblasti nemocenského poistenia na Slovensku v súčasnosti je tento projekt v prípravnej fáze a v Sociálnej poisťovni je jeho zásadným cieľom zlepšenie a zefektívnenie služieb v tejto oblasti.

Elektronizácia nemocenského poistenia má rozhodujúci význam pre ďalšie skvalitňovanie služieb klientom. Cieľom elektronizácie nemocenského poistenia je úplné odstránenie komunikácie klientov Sociálnej poisťovne (poistenci, zamestnávateľa, ošetrojúci lekár) so Sociálnou poisťovňou v papierovej forme a postupný prechod na výlučne elektronickú komunikáciu.

Elektronizáciou nemocenského poistenia sa

- zjednoduší komunikácia účastníkov systému,

- minimalizuje administratívne zaťaženie klientov,
- zjednoduší interné administratívne procesy,
- zníži finančnú náročnosť administratívnych činností v Sociálnej poisťovni,
- zvýši kvalita vstupných a výstupných údajov systému,
- eliminujú prípady zneužívania systému.

Problematiku je potrebné riešiť komplexne, jednak legislatívne a spoločne so zavedením elektronizácie zdravotníctva. Predstava Sociálnej poisťovne spočíva v tom, že ošetrojúci lekár vystaví potrebné doklady, ktoré elektronicky odošle Sociálnej poisťovni, tá začne konanie o nemocenskej dávke a potrebné informácie o prekážke v práci poskytne aj zamestnávateľovi. Výsledkom procesu bude vydanie rozhodnutia o nároku na nemocenskú dávku a vyplatenie nemocenskej dávky klientovi bez potreby „papierovej“ komunikácie.

Nemocenské poistenie po vstupe Slovenskej republiky do EÚ

Dňom vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie, tj. od 1. mája 2004, sú aj pre Slovenskú republiku záväzné zmluvy a akty prijaté orgánmi Európskej únie. V oblasti nemocenského poistenia, príp. v oblasti poskytovania peňažných dávok v prípade choroby a materstva sa tak pre Slovenskú republiku stali záväznými najprv nariadenie rady (EHS) č. 1408/71 a jeho vykonávacie nariadenie - nariadenie rady (EHS) č. 574/72.

Dňa 1. mája 2010 nadobudlo účinnosť nariadenie (ES) Európskeho parlamentu a Rady č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (ďalej len „nariadenie“) a nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009, ktorým sa stanovuje postup vykonávania nariadenia (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia (ďalej len „vykonávacie nariadenie“), ktoré nahradili dovtedy používané nariadenie Rady (EHS)

č. 1408/71 a jeho vykonávacie nariadenie. Uvedená skutočnosť ovplyvnila aj výkon nemocenského poistenia, najmä pokiaľ išlo o postupy pri uplatnení nároku na peňažné dávky v prípade choroby a materstva osôb, na ktoré sa uvedené nariadenia vzťahujú, tj. tzv. migrujúcich osôb.

Osoba, ktorej vznikol nárok na poskytnutie peňažnej dávky v prípade choroby lebo materstva na území Slovenskej republiky, si nárok na peňažnú dávku v prípade choroby lebo materstva môže uplatniť podľa právnych predpisov toho členského štátu, v ktorom je nemocensky poistená, tj. v zásade na území ktorého vykonáva svoju zárobkovú činnosť. Nárok si uplatňuje v príslušnej inštitúcii nemocenského poistenia daného členského štátu, pričom sa oproti predchádzajúcemu obdobiu zjednodušili administratívne postupy pri uplatňovaní takéhoto nároku. Nárok na peňažnú dávku v prípade choroby a materstva sa v zmysle nariadenia č. 1408/71 a jeho vykonávacieho nariadenia uplatňoval prostredníctvom formulárov série E 100 (E 115 až E 118). S účinnosťou od 1. mája 2010 si migrujúca osoba môže uplatniť nárok na peňažnú dávku v prípade choroby a materstva predovšetkým prostredníctvom tlačiva vydaného podľa slovenských právnych predpisov.

Obdobne Sociálna poisťovňa, ako príslušná inštitúcia nemocenského poistenia v Slovenskej republike, je na účely uplatnenia nároku na nemocenskú dávku povinná akceptovať vnútroštátne tlačivá ostatných členských štátov EÚ a na ich základe rozhodnúť o predmetnom nároku.

- 1 Krajčovič, Štefan, JUDr., Preisinger, Marian, JUDr.: Právo sociálneho zabezpečenia, IURA EDITION, spol. s r. o., 1993, zmena 7/2002, A-01
- 2 Macháčová, Katarína, JUDr., Rybovičová, Ružena, JUDr.: Rozhodujúci zákon do budúcnosti, Národné poistenie 8/2002
- 3 Trutzová, Elena, PhD., Madarová, Alena, PhD.: Súčasť sociálneho poistenia, Národné poistenie 12/2003

Literatúra:

- Krajčovič, Štefan, JUDr., Preisinger, Marian, JUDr.: Právo sociálneho zabezpečenia, IURA EDITION, spol. s r. o., 1993, zmena 7/2002, A-01
- Macháčová, Katarína, JUDr., Rybovičová, Ružena, JUDr.: Rozhodujúci zákon do budúcnosti, In: Národné poistenie č. 8/2002
- Trutzová, Elena, PhD., Madarová, Alena, PhD.: Súčasť sociálneho poistenia, In: Národné poistenie 12/2003
- ČSR. Zákon č. 54 zo dňa 17. 12. 1956 o nemocenskom poisteniu zamestnancov. In: Zbierka zákonov Československej republiky. 1956, čiastka 29
- ČSSR. Zákon č. 88 zo dňa 27. 6. 1968 o predĺžení materskej dovolenky, o dávkach v materstve a o prídavkoch na deti z nemocenského poistenia. In: Zbierka zákonov Československej socialistickej republiky. 1968, čiastka 27
- ČSSR. Vyhláška Ústrednej rady odborov č. 143 zo dňa 15. 12. 1965 o poskytovaní peňažných dávok v nemocenskom poistení. In: Zbierka zákonov Československej socialistickej republiky. 1965, čiastka 59

Štatistiky - počet vyplatených nemocenských dávok

	2010	2011	2012	2013	2014
Počet spracovaných dávok	1 638 041	1 683 856	1 720 712	1 652 857	1 571 787
z toho nemocenské	1 269 041	1 264 517	1 300 650	1 244 753	1 180 550
materské	241 112	278 554	290 654	286 301	277 588
ošetrovné	126 899	139 648	128 442	121 001	112 464
vyrovňavacia dávka	989	1 137	966	802	1 185
Ukončené prípady dočasnej pracovnej neschopnosti	696 884	730 516	698 924	698 730	646 725
Počet kalendárnych dní DPN	33 085 979	33 630 530	34 941 641	31 940 933	30 188 129
Priemerné trvanie 1 prípadu DPN (v dňoch)	46,94	45,64	50,69	46,07	46,46

ČSSR. Vyhláška Ústrednej rady odborov č. 165 zo dňa 7. 11. 1979 o nemocenskom poistení niektorých pracovníkov a o poskytovaní dávok nemocenského poistenia vo zvláštnych prípadoch. In: *Zbierka zákonov Československej socialistickej republiky*. 1979, čiastka 30

ČSSR. Zákon č. 100 zo dňa 16. 6. 1988 o sociálnom zabezpečení. In: *Zbierka zákonov Československej socialistickej republiky*. 1988, čiastka 21

SR. Zákon č. 274 zo dňa 24. 8. 1994 o Sociálnej poisťovni. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 1944, čiastka 76

SR. Zákon č. 413 zo dňa 29. 5. 2002 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2002, čiastka 162

SR. Zákon č. 328 zo dňa 29. 5. 2002 o sociálnom zabezpečení policajtov a vojakov a o zmene a doplnení ni-

ktorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2002, čiastka 139

SR. Zákon č. 461 zo dňa 30. 10. 2003 o sociálnom poistení. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. 2003, čiastka 200

Rada EU. Nariadenie Rady (EEC) č. 1408/71 zo dňa 14. 6. 1971 o aplikácii sústav sociálneho zabezpečenia na osoby zamestnané, OSZČ a ich rodinných príslušníkov pohybujúcich sa v rámci Spoločenstva (konsolidované znenie). In: *Úradný vestník Európskych spoločenstiev*. 1971, Úr. vest. L 149, 5.7.1971, s. 2-50, Kapitola 05 Zväzok 001 S. 35-82

Rada EU. Nariadenie Rady (EEC) č. 574/72 zo dňa 21. 3. 1972, ktorým sa stanovujú vykonávacie pravidlá k nariadeniu (EHS) č. 1408/71 o aplikácii sústav sociálneho zabezpečenia na osoby zamestnané a ich rodiny pohybujúce sa v rámci Spoločenstva (konsolidované

znenie). In: *Úradný vestník Európskych spoločenstiev*. 1972, Úr. vest. L 74, 27.3.1972, s. 1-83, Kapitola 05 Zväzok 001 S. 83-160

Rada EU. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 zo dňa 29. 4. 2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia s významom pre EHP a Švajčiarsko. In: *Úradný vestník Európskych spoločenstiev*. 2004, Úr. vest. L 166, 30.4.2004, s. 1-123

Rada EU. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 987/2009 zo dňa 16. 9. 2009, ktorým sa stanovujú podrobné pravidlá k nariadeniu (ES) č. 883/2004 o koordinácii systémov sociálneho zabezpečenia. In: *Úradný vestník Európskych spoločenstiev*. 2009, Úr. vest. L 284, 30.10.2009, s. 1-42

Autorka pôsobí v Sociálnej poisťovni SR.

Ministerstvo práce a sociálnych vecí pripravilo novelu zákoníku práce

Cílem novely zákoníku práce je provedení změn, které by měly vést k větší flexibilitě základních pracovněprávních vztahů za současného posílení ochrany postavení zaměstnance v těchto právních vztazích (strategie flexicurity), a to v reakci na požadavky především z řad sociálních partnerů, a s ohledem na vývoj českého právního řádu, judikatury českých soudů i Soudního dvora EU. V návrhu novely zákoníku práce se ministerstvo zaměřuje také na snížení administrativní náročnosti kladené na zaměstnavatele v souvislosti s aplikací zákoníku práce.

Hlavními body návrhu novely zákoníku práce jsou:

● Zakotvení institutu vrcholových řídicích zaměstnanců

Zásadní koncepční změny se týkají zejména zakotvení institutu vrcholových řídicích zaměstnanců jako zvláštní kategorie vedoucích zaměstnanců v přímé řídicí působnosti statutárního orgánu u zaměstnavatele - právnické osoby nebo zaměstnavatele, který je fyzickou osobou a jím bezprostředně podřízených vedoucích zaměstnanců, přičemž jako kritérium pro zařazení do takové pozice se zavádí i výše měsíčního výdělku. Cílem je zejména autonomie v rozvrhování pracovní doby.

● Větší pluralita odborů

Dále návrh novely řeší proces kolektivního vyjednávání u zaměstnavatele, u něhož působí více odborových organizací, kde dochází k posílení demokratických principů a variantně též i vlivu samotných zaměstnanců. S ohledem na principy pracovního práva a smluvní povahu pracovněprávních vztahů se dosavadní převedení na jinou práci nahrazuje smluvní změnou obsahu pracovního poměru. Jednostranné převedení by mělo být možné pouze, pokud se jedná o veřejný zájem.

● Úprava hromadného propouštění

V úpravě hromadného propouštění a přechodu práv a povinností z pracovněprávních vztahů reaguje novela zákoníku práce na judikaturu Soudního dvora EU,

přičemž se řeší počty propouštěných zaměstnanců u zaměstnavatelů rozdělených na části, stanoví se povinnost vypracovat sociální plán a dále se stanovují jasná pravidla, při nichž nastává přechod práv a povinností.

● Změny u dohod mimo hlavní pracovní poměr

Změny při práci konané na základě dohody o práci konané mimo pracovní poměr se týkají především garance dob odpočinku, evidence odpracované doby, ochrany odměny z dohody a práva na dovolenou, kdy právo na dovolenou bude zaměstnanci činěmu na základě dohody o pracovní činnosti příslušet přímo ze zákona.

● Změny v úpravě dovolené

Změna se navrhuje v úpravě dovolené, návrh je zpracován ve dvou variantách, z nichž prvá nabízí některé dílčí změny, aniž by se měnila základní koncepce dovolené, ve druhé se dále navrhuje zásadní změna v podmínkách vzniku práva na dovolenou i při jejím čerpání; v zásadě dochází k opuštění principu dovolené za odpracované dny a zakládá se nový princip, kdy je vznik práva zaměstnance na dovolenou založen na týdenní pracovní době zaměstnance, od níž se též odvozuje i délka dovolené.

● Větší propojení pracovního a rodinného života, tzv. homeworking

Posílení prostoru pro skloubení pracovního a rodinného života mají přinést změny úpravy výkonu práce mimo pracoviště zaměstnavatele (homeworking). Zpřesňují se podmínky výkonu práce mimo pracoviště zaměstnavatele, umožňuje se dohoda o rozvržení pracovní doby samotným zaměstnancem, z čehož vyplývají důsledky na neuplatnění některých osobních překážek v práci, náhrady mzdy nebo platu. V souladu s Rámcovou dohodou, kterou uzavřeli sociální partneři na evropské úrovni, se upravuje práce na dálku (teleworking).

Další připravované změny se dotýkají zejména přeložení, prevence před stresem a obtěžováním, odměny za pracovní pohotovost, doručování a průměrného výdělku.

Zdroj: MPSV

MPSV vydalo publikaci Politika přípravy na stárnutí v České republice

Stárnutí populace je nejcharakterističtější rysem demografického vývoje Evropy i České republiky. Rodí se méně dětí a lidé se dožívají vyššího věku. Výsledkem je větší počet i podíl starších osob, podle předpovědí budou v roce 2050 tvořit senioři zhruba třetinu celé české populace. Ministerstvo práce a sociálních věcí vydalo publikaci „Politika přípravy na stárnutí v České republice“, která přináší řadu zajímavých informací.

„Naděje na dožití ve zdraví je ovšem stále výrazně nižší, než celková délka naděje na dožití. U žen o zhruba 17 let, u mužů o 13 let. Je proto nutné se nadále věnovat podpoře zdravého životního stylu a prevenci nemocí, aby získané roky byly především léty s vysokou kvalitou života“ uvedla ministryně Michaela Marksová.

Od roku 2006 funguje Rada vlády pro seniory a stárnutí populace, která řeší na nejvyšší úrovni státní správy seniorskou problematiku.

Politika přípravy na stárnutí je realizována a koordinována prostřednictvím platformy národních programů a plánů. Národní akční plán podporující pozitivní stárnutí pro období let 2013–2017 se v rámci této komplexní problematiky soustředí na různé dimenze, které řeší v osmi prioritních okruzích a na ně navázaných strategických cílech a opatřeních. V dvojazyčné publikaci (v češtině i v angličtině) se můžete dále dočíst například o zajištění a ochraně lidských práv starších lidí, o celoživotním vzdělávání i o péči o seniory s omezenou soběstačností.

Publikace bude sloužit pro medializaci politiky přípravy na stárnutí - při různých akcích Ministerstva práce a sociálních věcí doma i v zahraničí. Publikace je k dispozici buď v elektronické podobě na webu www.mpsv.cz nebo v tištěné formě k zapůjčení v krajských knihovnách (Národní knihovna) či přímo na ministerstvu. Publikace vznikla v rámci projektu Podpora sociálního začleňování na místní a regionální úrovni.

Zdroj: MPSV